

ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА ПОКАРАНЬ, НЕПОВ'ЯЗАНИХ З ІЗОЛЯЦІЄЮ ОСОБИ

Розглянуто проблемні питання розуміння поняття «система покарань» і виокремлення її підвидів. Здійснено порівняльний аналіз змісту та обсягу понять «система покарань, непов'язаних з ізоляцією особи» та «система покарань, непов'язаних із позбавленням волі», дано визначення першого з цих понять. Обґрунтовано висновок про те, що одним із критеріїв поділу системи покарань на підвиди повинен бути «зв'язок з ізоляцією особи», а виділення поняття «система покарань, непов'язаних із позбавленням волі» суперечить законодавчим реаліям формальним законам логіки.

Ключові слова: система, система покарань, ізоляція, позбавлення волі, система покарань, непов'язаних із позбавленням волі, система покарань, непов'язаних з ізоляцією особи.

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу в українській доктрині кримінального права спостерігається проблема дослідження системи кримінальних покарань та її підвидів, що пов'язано з різним підходом науковців до аналізу вказаного поняття, його окремих елементів та формуванням досить суперечливих пропозицій щодо основних напрямів його вдосконалення.

Така ситуація, звичайно ж, має негативний вплив на подальший розвиток і науки кримінального права, і практики застосування норм КК України (в межах його і Загальної, і Особливої частин), оскільки не дає можливості внести конкретні зміни у чинний КК, відійти від суперечливого з європейським законодавством розуміння окремих видів покарань та необхідності їх застосування, уникнути виникнення практичних проблем під час застосування до винних осіб окремих норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за ухилення від відбування різних видів покарань.

Стан дослідження. Поняттю «система покарань» значну увагу у своїх працях приділяло багато вчених-криміналістів. Проблема його визначення та виділення підвидів такої системи стала предметом дослідження таких науковців: М. С. Таганцева, Ю. В. Бауліна, В. В. Сташиса, В. В. Скибицького, П. В. Хряпівського, Л. Л. Круглікова та інших. Однак ще до сьогодні вона не знайшла повного вирішення: в науці кримінального права не сформовано єдиного підходу до визна-

чення цього поняття, виділення критеріїв його поділу на підвиди, а це як наслідок призвело до непорозуміння під час визначення вужчого поняття, що є основним предметом нашого дослідження, а саме поняття «система покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи». Спірною залишається й проблема виділення таких підвидів системи покарань, як «покарання, пов'язані з позбавленням волі» та «покарання, не пов'язані з позбавленням волі». Дискусійним є питання й встановлення обсягу всіх наведених понять.

Зважаючи на наведене, **метою** цієї статті є здійснення ґрунтовного аналізу поняття «системи покарань» (її підвидів), визначення поняття «покарання, не пов'язані з ізоляцією особи» та здійснення його порівняльного аналізу зі змістом та обсягом поняття «покарання, не пов'язані з позбавленням волі».

Виклад основних положень. Доктрина кримінального права охоплює багато визначень поняття «система покарань». Так, найбільш поширеною його дефініцією ще у період радянського права можна вважати визначення, відповідно до якого «система покарань» – це вичерпний перелік видів покарань, розташованих у визначеному порядку, в залежності від ступеня їхньої тяжкості (від більш тяжких до менш тяжких видів покарання)» [1, с. 322]. При цьому досить цікаво підходив до розуміння цього поняття, називаючи його «системою кримінальних заходів», «драбиною покарань», М. С. Таганцев, який зазначав, що «система покарань – це сукупність каральних заходів в їх взаємному підпорядкуванні та співвідношенні» [2, с. 100]. Близькі до цього визначення давали у своїх працях й професор І. Я. Фойницький та професор М. Д. Сергієвський [3, с. 37; 4, с. 208].

Натомість ширше трактування поняття «система покарань» було сформоване представниками вже сучасної української кримінально-правової науки.

Так, П. В. Хряпівський зазначає, що «система покарань – це встановлений у кримінальному законі вичерпний перелік розташованих у певному порядку видів покарань» [5, с. 208]. На думку Є. В. Фесенка, «система покарань – це встановлений Кримінальним кодексом України обов'язковий для суду вичерпний перелік видів покарань, розміщених у певному порядку – залежно від ступеня їх тяжкості (від менш тяжких до більш тяжких видів покарання)» [6, с. 130]. Л. Л. Кругліков визначає систему покарань як «встановлену кримінальним законом та таку, що носить вичерпний характер, *сукупність* видів кримінального покарання, розташованих у певній послідовності згідно зі

ступенем їх тяжкості, та таких, які є взаємодоповнюючими одне одного» [7, с. 86].

Незважаючи на широке коло досліджень поняття «система покарань», ще нині науковці не можуть дійти до спільної думки щодо його визначення, зокрема через яке поняття – «перелік» чи «сукупність» – слід розкривати його зміст. А це призводить до подальшого непорозуміння під час визначення вужчого поняття, яке безпосередньо нами досліджується, – поняття «система покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи».

Як бачимо, необхідність вирішення цієї проблеми є безумовною, пов'язаною з потребами розвитку кримінально-правової науки. Але для того, щоб вивести поняття «системи покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи», необхідно, насамперед, враховувати законодавчі реалії та здійснити їх аналіз на основі законів логіки, оскільки саме останні показують конкретні правила процесу формулювання будь-якого поняття.

Згідно з загальними законами логіки «поняття – це логічна форма думки, думка про предмет, в якій відображаються не всі його ознаки, а тільки істотні, тобто такі, які відображають природу предмета, його сутність і відрізняють його від усіх інших предметів». Ці ознаки загальні та необхідні, такі, котрі належать усім предметам роду і без яких предмет немислимий [8, с. 24]. Водночас процес визначення поняття розглядається як процедура розкриття його змісту, на основі якого ми можемо з'ясувати властивість визначуваного предмета, дати відповідь на запитання про те, що є цим предметом, а також обмежити визначуваний предмет від усіх інших суміжних із ним предметів [8, с. 39].

Отже, для того, щоб дати визначення поняття «система покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи» потрібно, насамперед, визначити його загальні та необхідні ознаки. А здійснити це, на думку автора, можливо аналізуючи ширше поняття – «система», і лише тоді дати своє розуміння «системи покарань» та «системи покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи».

Термін «система» сьогодні використовується майже у всіх галузях науки. При цьому основний його зміст проявляється у вираженні взаємозв'язку, сполученні частин у єдине ціле. Так, у тлумачному словнику В. Даля визначено, що систему слід розглядати як «план, порядок розташування частин цілого, визначене улаштування, хід чогонебудь у послідовному, доладному порядку» [9].

Велика радянська енциклопедія трактує систему як «безліч елементів, що знаходяться у відносинах та зв'язках один з одним, яка утворює певну цілісність, єдність» [10].

Тобто, у будь-якому випадку, поняття «система» розкривається через вказівку на єдність, сукупність, взаємозв'язок її елементів. Отже, правильнішим буде визначення «системи покарань», а тому і «системи покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи», з використанням поняття «сукупності», яка розглядається як «поєднання, з'єднання, що представляє загальну суму чого-небудь» [11], а тому є характерною ознакою будь-якої системи.

Водночас, характеризуючи поняття «система покарань», крім вказаної ознаки, слід зважити, із законодавчих реалій, й на низку інших істотних її ознак, а саме:

- 1) система покарань як сукупність утворюється завдяки переліку покарань;
- 2) такий перелік покарань є вичерпним;
- 3) всі види покарань, які утворюють їх систему, передбачені виключно законом – КК України (ст. 51);
- 4) розташування покарань здійснено законодавцем у певному порядку, за ступенем їх суворості (від менш тяжкого покарання до більш тяжкого).

Ці ознаки є необхідними для характеристики поняття «система покарань», водночас для розуміння вужчого поняття – «система покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи», вони розглядаються, згідно з формальними законами логіки, лише як загальні. Проте це не позбавляє нас можливості їх використання, даючи широке визначення поняття «система покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи», оскільки згідно з класифікацією ознак будь-якого поняття істотні ознаки поділяються на загальні та необхідні, а формулювання визначення передбачає використання істотних ознак, не враховуючи їх підвиди.

Але, даючи визначення поняття «система покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи», ми не можемо не зважати на єдину необхідну ознаку, яка його характеризує, а саме те, що така система складається із сукупності винятково тих покарань, які не пов'язані з обмеженням соціальних зв'язків особи, її роботи, сімейних відносин тощо, тобто з її ізоляцією від суспільства.

Отже, зважаючи на всі загальні та необхідні ознаки, як *система покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи* ми можемо розуміти «*вичерпну сукупність, розташованих у певному порядку, передбачених*

КК України, виключно тих покарань, що за своїм змістом не пов'язуються з ізоляцією особи від суспільства, тобто з обмеженням її соціальних зв'язків, роботи, сімейних відносин тощо.

Але одразу ж виникає питання чи правильно говорити саме про «систему покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи», оскільки і у науці кримінального права, і на практиці одночасно з цим поняттям використовують терміни «покарання, не пов'язані з позбавленням волі», «покарання, альтернативні позбавленню волі», «покарання, не пов'язані з тюремним ув'язненням» тощо. Водночас, у деяких працях вони ототожнюються, а у деяких сприймаються як суперечливі поняття.

Розгляд цієї проблеми хотілося б почати з такого.

У більшості праць із теорії і кримінального, і кримінально-виконавчого права, у юридичній, педагогічній та психологічній практиці, а основне у законодавчих актах – Кримінальному кодексі України (ст. 389), Кримінально-виконавчому кодексі України та прийнятій із метою його реалізації Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, і здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань – використовується термін «покарання, не пов'язані з позбавленням волі» [12; 13; 14; 15; 16]. Натомість, ще до сьогодні не надано єдиного розуміння його змісту, а тому не досягнуто єдиної думки й щодо обсягу цього поняття.

Так, одні автори вказують, що до покарань, непов'язаних з позбавленням волі, слід відносити усі покарання, передбачені ст. 51 КК України, крім арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні, позбавлення волі, довічного позбавлення волі [12, с. 183]. Інші ж до покарань, пов'язаних з позбавленням волі, включають ще такий вид покарання, як «обмеження волі» [14, с. 86]. На противагу цьому деякі вчені, зокрема, й законодавець (у Кримінально-виконавчому кодексі України (Розділ II), визначають, що до такої системи покарань слід відносити усі покарання, передбачені КК України, крім позбавлення волі та довічного позбавлення волі.

Крім цього досить суперечливо, на думку автора, розуміння цього поняття (шляхом перелічення елементів, які у нього входять) наведено у згаданій Інструкції, в преамбулі якої до «покарань, непов'язаних з позбавленням волі» включають не лише покарання (громадські роботи, виправні роботи, обмеження волі), а й інші кримінально-правові інститути, такі, як звільнення від відбування покарання з випробуванням, звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років,

звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років [16].

Зважаючи на наведене, виникають питання: чи доцільно взагалі використовувати такий термін, як «покарання, не пов'язані з позбавленням волі», оскільки він створює суперечності в розумінні окремого покарання «позбавлення волі на певний строк» та формуванні критерію класифікації системи покарань? Чи можливо більш доцільним буде його заміна іншим уніфікованим поняттям?

Відповідно до ч. 1 ст. 63 КК України покарання у виді позбавлення волі полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу [17].

Звичайно ж, визначення цього поняття піддавалося ґрунтовному аналізу. З метою формулювання його дефініції було здійснено низку наукових досліджень, зокрема такими вченими-криміналістами, як А. А. Піонтковський, І. С. Ной, Ф. Р. Сурдуров, М. І. Бажанов, О. М. Джужа, В. В. Сташис та інші.

Водночас, доктриною радянського кримінального права найчастіше визначалося, що позбавлення волі – це примусова ізоляція засудженого у визначених для цього закладах спеціального режиму [1, с. 330]. Такий підхід до визначення цього поняття відображено, зокрема, у праці М. І. Бажанова, який зазначав, що позбавлення волі – це покарання, яке полягає у примусовій ізоляції засудженого від суспільства на визначений у вироку суду строк із обов'язковим його поміщенням у спеціальну виправно-трудова установу [18, с. 138].

Таке ж визначення давав у своїх працях В. В. Сташис, який визначав позбавлення волі як основний вид покарання, відповідно до якого засуджений ізолюється від суспільства шляхом поміщення його на строк, установлений вироком суду, в спеціальну кримінально-виконавчу установу [19, с. 211].

Такий підхід, незважаючи на деяке розширення визначення цього поняття, є домінуючим і в сьогоднішній доктрині кримінального права.

І хоча ці дефініції, звичайно ж, не встановлюють чіткої межі відокремлення цього покарання від інших видів покарань, зокрема арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні, та все ж вони характеризують та встановлюють ознаки окремого, передбаченого КК України, покарання. А тому, здійснювати класифікацію покарань на ті, що пов'язані з позбавленням волі, та ті, що непов'язані з позбавленням волі, є недоцільним. Адже ми б могли говорити про можливість виді-

лення й інших підвидів системи покарань, виокремлених за ознаками окремих видів покарань (наприклад, покарання непов'язані з штрафом та покарання, пов'язані з штрафом), що, звичайно ж, не було б логічним під час виділення критеріїв класифікації покарань.

І лише у тому випадку, якби таке покарання, як «позбавлення волі на певний строк», не закріплювалося чинним законодавством, ми б могли розглянути можливість класифікації покарань за цим критерієм. Але і тут виникає низка заперечень, насамперед пов'язаних з некоректністю формулювання назви покарання саме як «позбавлення волі».

Сьогодні правильніше, на думку автора, буде виділення таких підвидів системи покарань, як «покарання, пов'язані з ізоляцією» та «покарання, не пов'язані з ізоляцією». Прихильниками класифікації покарань за критерієм «зв'язку з ізоляцією особи» є досить багато сучасних вчених-криміналістів, проте і в цьому випадку між ними виникає низка непорозумінь, пов'язаних із різним визначенням обсягу цих груп покарань. Так, одні автори вказують, що до покарань, непов'язаних з ізоляцією особи, слід відносити всі види покарань, визначені в ст. 51 КК України, крім арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі [5, с. 210], а інші з усього переліку покарань, визначеного законодавцем, до покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи, не включають ще й обмеження волі.

Зважаючи на наведене, знову ж виникає низка запитань, а саме: що таке ізоляція, в чому проявляється її суть, як це поняття співвідноситься із позбавленням волі та які покарання доцільніше відносити до групи покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи, виходячи з їхнього законодавчого змісту?

Нині в законодавстві і проектах нових нормативно-правових актів неможливо знайти визначення поняття «ізоляція». Не визначено його чіткого розуміння і доктриною кримінального права. Деякі вчені вказують на його самостійний зміст, інші ж ототожнюють із взаємопов'язаними кримінально-правовими поняттями, зокрема із «позбавленням волі», тобто окремим видом кримінального покарання.

В Українській радянській енциклопедії зазначається, що ізоляція – це правова категорія, тобто примусове тимчасове правове обмеження соціальних зв'язків особистості, пов'язане з поміщенням її до місць, визначених законом, з метою, установленною компетентним органом [20, с. 134]. Отже, суть ізоляції пов'язується з позбавленням

можливості контакту особи з іншими, відокремлення її від суспільного середовища тощо.

Як зазначає С. В. Крюк, в юридичному розумінні ізоляція утримуваної особи – це примусове позбавлення її свободи вибору соціального спілкування, яке застосовується з метою виключення можливостей вчинення нею нових злочинів [21, с. 319]. Водночас Ю. М. Буравльов указує, що конкретно ізоляція виражається в обмеженні свободи пересування і спілкування з іншими особами – як з тими, хто знаходиться на свободі, так і з тими, хто тримається в установі [22, с. 105].

Звичайно ж, юридичний зміст ізоляції є ключовим у визначенні цього поняття, проте не слід забувати про його фізичні, соціологічні, психологічні, соціальні, духовні аспекти, адже саме вони мають перевагу під час розмежування ізоляції щодо окремих видів покарань, які розкриваються завдяки її змісту.

Так, позбавлення волі та довічне позбавлення волі, передбачає ізоляцію засудженого від звичайного суспільного середовища, від сфери вільної життєдіяльності, в якій громадяни у встановленому порядку користуються правами, свободами і можливостями [23, с. 144]. Отже, вона пов'язується з дуже високим обмеженням фізичних і духовних контактів, скороченням соціальних зв'язків та функцій особи. Водночас ізоляція під час арешту реалізується через такі засоби: заборону на отримання посилок та передач (за винятком тих, у яких міститься одяг за сезоном); відсутність побачень; заборону перегляду будь-яких відеофільмів та телепередач; здійснення підбору інформації, що передається за допомогою радіо, адміністрацією арештного дому; обмеження кількості примірників книг та журналів, які дозволяється мати при собі засудженому; заборона листування між особами, що перебувають у місцях позбавлення волі, та не є родичами тощо [24]. Тобто, хоча вона і має досить жорсткий характер, адже арешт спрямований майже на повну обмеженість будь-яких контактів засуджених із зовнішнім світом, проте ми не можемо назвати її максимальною, аналогічною тій, що проявляється під час позбавлення волі особи.

Більш м'який ступінь ізоляції характерний під час відбування покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. Так, засудженим до цього виду покарання надається право на короткострокові і тривалі побачення, на одержання посилок (передач) і бандеролей без обмеження їх кількості, дозволяється відправляти і отримувати листи та телеграми без обмеження їх кількості, у зв'язку з винятковими обставинами засудженому військовослужбовцю

може бути дозволено короткочасний виїзд за межі дисциплінарного батальйону тощо [15].

Отже, можна вказати, що ключовою ознакою, яка об'єднує покарання, пов'язані з ізоляцією особи, є примусова ізоляція (з різним її виявом) в установи виконання покарань.

Водночас для покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи, звичайно ж, основною ознакою є відсутність ізоляції, що має своїм наслідком збереження певного соціального статусу особи, її сімейних відносин та соціальних зв'язків, професійної кваліфікації тощо.

Висновки. Як бачимо, саме наявність такої ознаки, як «ізоляція», дає можливість розмежування покарань, передбачених ст. 51 КК України, на самостійні підсистеми на основі аналізу їхнього змісту. Тому до покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи, на думку автора, слід віднести усі покарання, крім арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні, позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі.

Отже, як систему покарань, не пов'язаних з ізоляцією особи, слід розуміти сукупність, розташованих у певному порядку, передбачених КК України, виключно тих покарань, що за своїм змістом не пов'язані з обмеженням її соціальних зв'язків, роботи, сімейних відносин тощо, тобто усіх покарань, крім арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі.

---

1. Советское уголовное право. Общая часть. – М.: Юрид. лит-ра, 1977. – 544 с.

2. Таганцев Н. С. Русское уголовное право: лекции. Часть общая: в 2 т. Т. 2 / Н. С. Таганцев. – М.: Наука, 1994. – 393 с.

3. Фойницкий И. Я. Уголовное право. Учение о наказании: лекции / И. Я. Фойницкий. – СПб.: Типолитография Х. Ш. Гельперн, 1886. – 450 с.

4. Русское уголовное право. Часть общая: пособие к лекциям / Н. Д. Сергеевский. – 2-е изд. – СПб.: Кн. магазин А. Ф. Цинзерлинга, 1890. – 385 с.

5. Кримінальне право України: загальна частина: навч. посібник / авт.-упоряд. П. В. Хряпінський. – Суми: Університетська книга, 2009. – 686 с.

6. Кримінальне право України. Загальна частина: Схеми. Таблиці. Визначення: навч. посібник / за ред. докт. юрид. наук Є. В. Фесенка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 272 с.

7. Кругликов Л. Л. Практикум по уголовному праву. Общая часть. Особенная часть: учеб. пособие / Л. Л. Кругликов. – М.: БЕК, 2002. – 352 с.

8. Жеребкін В. С. Логіка: підручник для юридичних вузів та факультетів. – 2-е вид., стереотип. – Х.: Основа; К.: Знання, 1998. – 256 с.
9. Толковый словарь В. Даля (онлайн). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovardalja.net/word.php?wordid=37673>
10. Большая советская энциклопедия. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bse.chemport.ru/sistema.shtml>
11. Словник онлайн (по Ушакову). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://talkslovar.ru/s8820.html>
12. Богатирьов І. Г. Кримінально-виконавче право України: підручник / І. Г. Богатирьов. – К.: Правова Єдність, 2008. – 351 с.
13. Кримінально-виконавче право України: підручник / В. М. Трубников [та ін.]; за ред. В. М. Трубникова; Міністерство освіти і науки України, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2001. – 379 с.
14. Козаков О. А. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі: теорія та практика реалізації / О. А. Козаков // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2012. – № 2(3).
15. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/print1361968359944922>
16. Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань, затверджена наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань Міністерства внутрішніх справ України від 19 грудня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0016-04/print1361968359944922>
17. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.
18. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву / М. И. Бажанов. – К.: Вища шк., 1980. – 216 с.
19. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. – Х.: Одиссей, 2008. – 800 с.
20. Українська Радянська енциклопедія: в 12 т. / ред. кол. – К.: Головна редакція УРЕ, 1977. – Т. 4. – 542 с.
21. Крюк С. В. Особливості діяльності ізоляторів тимчасового тримання та ізоляції як складової режиму утримання затриманих осіб / С. В. Крюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 317–325.
22. Буравльов Ю. М. Некоторые проблемы реализации функции режима в деятельности СИЗО / Ю. М. Буравльов // Проблемы совершенствования организации деятельности ИТУ: сборник научных трудов. – Рязань, 1986. – С. 104–109.

23. Яковець І. С. Первинна класифікація засуджених до позбавлення волі та їх розподіл в установи виконання покарань: монографія / І. С. Яковець. – Х.: Кроссероуд, 2006. – 208 с.

24. Автухов К. А. До питання ізоляції засуджених при виконанні покарання у виді арешту / К. А. Автухов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/2066/%CA>

Старосольская С. П. Понятие и система наказаний, не связанных с изоляцией лица.

Рассмотрены проблемные вопросы понимания понятия «система наказаний» и выделения ее подвидов. Осуществлен сравнительный анализ содержания и объема понятий «система наказаний, не связанных с изоляцией лица» и «система наказаний, не связанных с лишением свободы», дано определение первого из этих понятий. Обоснован вывод о том, что одним из критериев разделения системы наказаний на подвиды должен быть критерий «связь с изоляцией лица», а выделение понятия «система наказаний, не связанных с лишением свободы», противоречит законодательным реалиям и формальным законам логики.

Ключевые слова: *система, система наказаний, изоляция, лишение свободы, система наказаний, не связанных с лишением свободы, система наказаний, не связанных с изоляцией лица.*

Starosol's'ka S. P. Concept and system of punishments not connected with isolation of person.

The presence of unresolved problems connected with studying a system of criminal punishments and its subtypes has a negative impact on the further development of a science of criminal law and a practice of application of the Criminal Code of Ukraine (within both – General and Special parts). This issue does not allow to make specific changes to the current Criminal Code, to avoid arising practical problems while certain norms that establish criminal punishments for avoiding serving various types of punishments are applied to offenders. That's why this problem requires an immediate resolution.

Taking into consideration above mentioned the aim of this article is to carry out a thorough analysis of the concept «system of punishments» (its subtypes), to form a definition of a notion «punishments not connected with isolation of person» and to make its comparative analysis with the contents and scope of the concept «punishments not connected with imprisonment».

The author particularly concludes that it is not advisable to divide punishments into those which are connected with imprisonment and those that are not connected with imprisonment as the definition of the term «imprisonment» does not establish a clear distinction of this kind of punishments from other its types. Although such definitions characterize and establish the features of certain punishment under the Criminal Code of Ukraine,

The article gives the idea that it is correct to present such subtypes of system of punishments as «punishments connected with isolation» and «punishments not connected with isolation». There is such a notion as «isolation», the essence of which is primarily associated with the deprivation of the possibility to contact with other people and separate a person from the social environment, etc. This very notion allows to differentiate the punishments to independent subsystems.

Thus, the author makes a conclusion that the key feature that integrates punishments associated with isolation of the person is a forced isolation in a penal institution. And of course for punishments not connected with isolation the main feature is the lack of isolation that has the effect of maintaining a certain social status, her/his family and social relationships, professional qualifications, etc.

To sum it up, the system of punishment not connected with isolation is the range of punishments which are not related to the restriction of social relations, work, family relationships, etc. These punishments are set in a certain order. They are definitely foreseen under Criminal Code of Ukraine. I. e. all punishments except arrest, detention in a disciplinary military unit, imprisonment for a fixed term, lifelong imprisonment.

Стаття надійшла 22 січня 2014 р.

УДК 343.123:343.46

Д. В. Фальшовник

РЕЙДЕРСТВО ЯК РІЗНОВИД ПРОТИДІЇ ЗАКОННІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто окремі ознаки рейдерства, форми і методи його вчинення. Зазначено, що рейдер – це фізична або юридична особа, яка спеціалізується на перехопленні оперативного керівництва підприємством чи заволодінні його власністю, використовуючи спеціально інсценований бізнес-конфлікт та інші заходи. Охарактеризовано види «білих», «чорних» рейдерів і тринмейлерів, надано їх досконале визначення. Зазначено, що діяння здійснюється шляхом незаконного поглинання чи захоплення одного суб'єкта господарювання або частини його власності іншим. Аргументовано, що рейдерство – це комбінована (економічна, юридична, організаційна, інформаційна) діяльність, спрямована на заволодіння бізнесом. Визначено етапи здійснення рейдерства. Виокремлено такі основні форми і методи діяльності рейдерів: дестабілізація роботи підприємства; судові позови щодо непровадження зборів та призначення судового виконувача обов'язків щодо управління та ін.

Ключові слова: рейдерство, форми, методи, причини, особа злочинця, підготовка до злочину.